

Chobotnice z Londýna

O poslední spolupráci s profesorem Vladimírem Kořínkem, novém druhu perloočky, dobrodružné cestě do londýnského muzea a chobotničce pozoruhodnější, než by se na první pohled zdálo.

text a snímek **PETR JAN JURAČKA**

„A BUDETE TO, Petře, vůbec umět?“ zeptal se mě na jaře roku 2006 náš emeritní profesor Vladimír Kořínek v reakci na moje nadšené oznámení terénního výjezdu na Slovensko. Nebylo to tehdy ani půl roku, co jsem v jednom ze svých kokořínských vzorků našel podivnou perloočku rodu *Daphnia*, o níž jsme takřka nepochybovali, že je to nový druh. Můj školitel, Adam Petrušek, mě hned po analýze DNA, která nás záhy v hypotéze o novém druhu utvrdila, odvezl autobusem do Blatné, kde mě představil panu profesorovi jako „toho studenta, co tu potvoru našel“. Pan profesor, proslulý svou pamětí, se ihned rozpomenul, že takovou podivnou perloočku zahlédl přece už ve vzorku z roku 1951 z Rimavské Bani, načež jsem okamžitě kontroval, že do té „Báně“ samozřejmě rád zajedu a pokusím se ji najít.

Upřímně, ani jsem netušil, kde taková ves je, ale na Slovensko a do okolních vod v nedalekém Maďarsku jsem naši perloočku odjel lovit hned třikrát. Neúspěšně. Pan profesor však vzorky Dr. Albertové z 27. dubna 1951 vyhledal, aby se ujistil, že toto zvíře na Slovensku před půl stoletím skutečně žilo. Tedy alespoň podle toho, jak vypadalo. Starší vzorky bývají totiž uloženy ve formaldehydu a neumožňují příliš často analýzu DNA. Nový druh jsme pak po více než pěti letech ustavičné práce společně skutečně popsali a pojmenovali jsme jej *Daphnia hrbáčeki*, česky nejlépe asi hrotnatka Hrbáčková, a to

na počest školitele našeho emerita, docenta Hrbáčka, který hydrobiologii zasvětil takřka celý život.

Tím však náš společný příběh neskončil. Naopak. Proseděli jsme stovky, ne-li tisíce hodin ve sklepech fakulty u elektronového mikroskopu a odhalovali všelijaká tajemství perlooček z celého světa. Však jen sbírka pana profesora čítá na několik tisíc položek z šesti kontinentů a dvou staletí. Právě jeho sbírka byla naší poslední spoluprací. Na začátku října loňského roku jsem se totiž sebral a značnou část profesorovy celoživotní sbírky odvezl fakultním autem do věhlasného a prestižního londýnského Přírodopisného muzea (Natural History Museum).

„Kdyby tě stavěli policajti, na stole máš ode mě papír, že je všechno O.K. Ale i tak bude lepší na sebe nepoutat moc velkou pozornost. Hlavně nejezděte tunelem, ale vezměte si trajekt, přece jen povežete dvě stě litrů hořlavin. Hlavní je, že to stihnete před brexitem, kdo ví, co se bude dít po něm...“ Tak nějak zněly poslední Adamovy instrukce před cestou, na kterou jsem se těšil, ale zároveň jsem z ní měl strach, resp. pocit odpovědnosti. Vyrazili jsme totiž tím nejlevnějším autem na trhu. I některé moje objektivy jsou dražší. Vezli jsme přitom hned několik tisíc sklíček s trvalými preparáty a nepočítaně jedinců naložených v dalších stovkách epruvet.

Volba londýnského muzea byla přitom jasná, a to zejména díky skvělé zkušenosti, které s ním pan profesor celý život měl. Navíc je v něm uložena řada dalších světových sbírek, takže srovnávací materiál je doslova pod jednou střechou. Chtěli jsme mít nejen jistotu dobrého zacházení s preparáty a lahvičkami obsahujícími vzácné druhy či jedince z minulých staletí, ale hlavně jistotu, že se ke vzorkům bude moci kdokoliv v budoucnu snadno dostat, bude-li je potřebovat.

Snímek Pavel Kopp

RNDr. PETR JAN JURAČKA, Ph.D., QEP, (*1985) se na katedře ekologie Přírodovědecké fakulty UK věnuje hydrobiologii. Patří k našim předním fotografům přírody a přírodních věd, je také autorem několika krátkých přírodovědných filmů. Má vlastní popularizační pořad *Petrova divočina* na TV Nova v rámci *Magazínu Víkend* a seriál *Ze života fotografa* na Mall.TV. Nejznámějším filmovým počinem, na němž se podílel, je krátký hraný film *Who's Who in Mycology* režisérky Marie Dvořákové, který v roce 2017 získal studentského Oscara v Las Vegas.

„DARWINOVA CHOBOTNIČKA“ ve společnosti dalších exponátů ve skladu vlhkých vzorků Přírodopisného muzea v Londýně.

Porovnání trvalých preparátů je pro práci taxonomů velmi důležité, neboť kresby či fotografie obvykle nestačí. Zachycují zpravidla pouze ty znaky, které autor v době jejich vzniku považoval za důležité, a mnohé detaily, ke kterým se přihlíží dnes, mu mohly uniknout. Ve sbírce k transportu nesměl samozřejmě chybět ani náš nový druh. Stejně jako vzorky, které jsem odebral v Grónsku. Celkem povežeme takových vzorků od různých hydrobiologů a taxonomů na tři tisíce. Odbavit takové množství biologického materiálu by pro oficiální cargo trvalo měsíce. Zkrátka nejjednodušší bude všechno naložit do našeho služebního vozu Dacia Logan první generace a odvézt to.

Sbírku jsem do auta naložil v jihočeské Blatné během chvilky, ještě jsme spolu s kameramanem Vojtou Kosobudem natočili krátký rozhovor pro *Magazín Víkend* na Nově, nabídli si štrúdlíček od paní profesorové a vyrazili na cestu. „Petře, napište mi, až dorazíte. Hlavně se kvůli tomu někde nevybourejte,“ poprosil ještě pan profesor. Zaparkovali jsme po více než 24 hodinách strávených na cestě a oddychli si. Zvládli jsme to! Napsal jsem slíbenou SMS panu profesorovi, který mi odpověděl tím nejdelším textem, který mi kdy do mobilu vyřukal.

Namísto obvyklého „OK“ odepsal rovnou sedmi znaky: „VYBORNE“.

Měli jsme radost. Sbírkou jsme na přepravních vozíčkách dovezli do třetího patra nově otevřeného Darwinova centra a já zavětlil atmosféru důvěrně známých depozitářů. Ukázal jsem kurátorce sbírek bezobratlých, Mirandě Loweové, pár svých fotek z depozitáře českého Národního muzea v Horních Počernicích a doufal, že ji přesvědčím k rychlé exkurzi. Souhlasila hned. Měli jsme ale pouhou hodinu na to, dojít do auta pro foťák a světla a udělat alespoň pár letmých fotek. Vyfotil jsem předchozí vzorky pana profesora, které tu jsou už několik let ve zvláštní skříni a které sem před deseti lety dovezl jeho syn Petr. Když už bylo dořeceno, Miranda jen tiše hlesla: „Tak pojďte, chlapi,“ a odvedla nás na pár minut do tajemné místnosti s osmimetrovou krakaticí, naloženým varanem komodským, vačnatci a dalšími kuriozitami, mezi kterými mě zaujala malá chobotnička, který byla uprostřed jakoby prasklá. Postavil jsem foťák rychle na stativ a cvakl si ji. Pak jsme museli jít.

Do muzea jsem se ve vzpomínkách vrátil právě díky snímku chobotničky, které si na facebooku všimla pro mě doposud neznámá Vendy Hejnarová a napsala strohý dotaz,

zda to není „Darwinova chobotnička“. Začal menší soubor s googlem, abych si až zpětně uvědomil, jaký unikát jsem to v Darwinově centru vlastně vyfotil. Tedy z biologického hlediska to žádný unikát není, jedná se o naprosto běžný druh chobotničce pobřežní (*Octopus vulgaris*), kterou je možné nalézt od pobřeží jižní Anglie přes Středozemní moře až po rovníkovou Afriku. Čím je tedy zajímavá? No přece tím, kdo ji ulovil a konzervoval. Byl to totiž sám Charles Darwin, a to v roce 1832 na Kapverdských ostrovech při své slavné plavbě na lodi Beagle! Ano, na té plavbě, která jej zavedla až na Galapágy a pomohla mu formulovat slavnou evoluční teorii o původu druhů. Trefit zrovinka na tuto chobotničku v rámci dobrých dvaceti sedmi kilometrů políček byla možná neuvěřitelná náhoda, ale spíš si myslím, že Miranda dobře věděla, kam nás zavedla a proč.

Chobotničku ulovil třiaadvacítiletý Darwin jako jeden ze svých prvních nálezů v rámci plavby. Je to přitom krásná ukázka toho, že i tento později slavný vědec se uměl mýlit. Byl skálopevně přesvědčen, že se jedná o nový druh. Dokonce měl i za to, že chobotnička v noci světélkuje. K tomuto omylu dospěl patrně kvůli drobnému planktonu, který nabral s mořskou vodou, v níž chobotnička přes noc uchoval ve své kajutě. Ani neumím popsat, jakou radost mi tento jeho omyl i celá náhoda udělaly.

Tolik jsem se také těšil na to, až budu tento příběh vyprávět panu profesorovi. To už jsme ale nestihli. Pan profesor zemřel zhruba tři týdny po našem návratu z Anglie, a to náhle. Po procházce k terénní stanici na Velkém Pálenci, která leží nedaleko jeho domu v jihočeské Blatné. Tedy po procházce k místu, které my hydrobiologové milujeme už 95 let a kde jsme strávili nespočet týdnů praktiky i výzkumem.

Mimochodem nedaleko odtud, na Mirošově, jsme spolu byli před dvěma lety na terénním odběru. S věkem milovaného pedagoga jsem se nemazal a volil trasu a la terénní jízdu. „Petře, já už nejsem tak mlád jako vy,“ ozvalo se v kopci za mnou. Podal jsem panu profesorovi ruku, abych mu pomohl přeskočit příkop.

„Víte, jak tady teď můjím ten jarní aspekt, koukám na všechny ty květy kolem a uvědomuji si, že u více než poloviny si naprosto nevybavuji jejich latinský název. Asi začínám zapomínat.“ Tuto větu jsem přešel, neboť moje vědomosti o českých jménech právě mýjených rostlin byly maximálně poloviční.

Když jsme se za pár dní potkali na naší mikroskopické seanci, pan profesor se rozjařil a pravil: „Tak zas tak špatně to se mnou není, Petře. Vyhledal jsem si doma latinská jména těch kytek, které jsme na Mirošově potkali. A víte co? Já je neznal nikdy. Dobrý, dobrý to je.“ ●